

KARLOVA UNIVERZITA
3. LÉKAŘSKÁ FAKULTA
VŠEOBECNÉ LÉKAŘSTVÍ

Rodinné prostředí dětí a jejich adaptace ve škole

Magisterská diplomová práce

Praha 2009

Vedoucí diplomové práce:
Doc.MUDr.Hana Provazníková

Vypracoval:
Lucie Zambalová

OBSAH

Úvod	4
Teoretická část	5
1. Přirozené potřeby dítěte a jejich uspokojování v rodině a škole	5
1.1 Základní lidské potřeby	5
1.2 Uspokojování individuálních potřeb dítěte v rodině a škole	6
1.3 Potřeba osobního rozvoje v kompetentního jedince	6
1.4 Neuspokojené potřeby a jejich projevy u dítěte	7
1.4.1 Frustrace	7
1.4.2 Deprivace	8
1.5 Uspokojování potřeb dítěte ve škole	8
1.5.1 Fyziologické potřeby	8
1.5.2 Potřeby bezpečí, jistoty a stálosti	9
1.5.3 Potřeby seberealizace a sebeaktualizace	9
2. Rodina.....	10
2.1 Definice rodiny.....	10
2.2 Funkce rodiny	10
2.3 Malfunkční rodiny	11
2.4 Vztahy v rodině	12
2.5 Styly rodičovské péče	12
3. Škola	14
3.1 Funkce školy	15
3.2 Školní úspěch a neúspěch	15
4. Adaptace dítěte na školu	16
4.1 Sociální interakce učitel – dítě	16
4.2 Školní zralost a připravenost	16
4.3 Špatné rodinné zázemí jako příčina potíží ve škole	17
Hypotéza	17
Metodika	18
Výsledky	19
Diskuze	24
Závěr	25
Souhrn	26

Abstrakt	26
Literatura	27
Příloha	28

ÚVOD

„.....děti jsou horší, nazývám to rodinnou krizí...“, komentovala současnou situaci moje učitelka matematiky ze základní školy. Podotýkám, že paní učitelka stále aktivně učí.

Jsou dvě sociální prostředí, která ovlivňují start dítěte do života profesního i soukromého
RODINA a ŠKOLA.

RODINA hraje významnou roli při vytváření podmínek pro zdravý vývoj dítěte, nezanedbatelný význam má také škola a chování skupin vrstevníků.

Rozhodujícím způsobem rodina napomáhá formovat somatické, psychické i sociální zdraví. Rodina vytváří pro děti zázemí, které není jen ekonomické, ale základní roli hrají způsoby a možnosti komunikace uvnitř rodiny.

ŠKOLA by měla fungovat nejen jako instituce k předávání informací, ale vytvářet při vzdělávacích aktivitách prostor pro rozvoj osobnostních předpokladů, sebepojetí, sebehodnocení a plnit jednotlivé potřeby dětí. Po nástupu do školy začíná být dítě hodnoceno podle svých úspěchů nebo neúspěchů nejen v rámci své rodiny, ale i učiteli a spolužáky. Pro úspěšné vzdělávání dětí je důležitá komunikace mezi učitelem a žákem, žákem a rodičem a rodičem a učitelem.

Neméně důležitou sociální skupinou, která se podílí na adaptaci dítěte ve škole, jsou VRSTEVNÍCI. Vliv dospělého jedince, rodiče, učitele je v těchto skupinách omezený. Vztahy mezi vrstevníky mají velký význam pro formování a rozvoj identity každého jedince. Patří zde přijatelné postavení ve skupině či akceptování vrstevníky.

V období dětství a dospívání je vyvíjející se organismus snadno zranitelný a je třeba zvážit míru rizika nepřiměřené zátěže jak z rodiny, tak školy i skupiny vrstevníků.

CÍLEM mé práce bude nastínit roli rodiny, jako sociální skupiny, která má převažující vliv na zdravý psychický, somatický a sociální vývoj dětí. Jako nástroj mi poslouží výsledky z mezinárodně uznávané studie HBSC realizované Světovou zdravotnickou organizací (WHO).

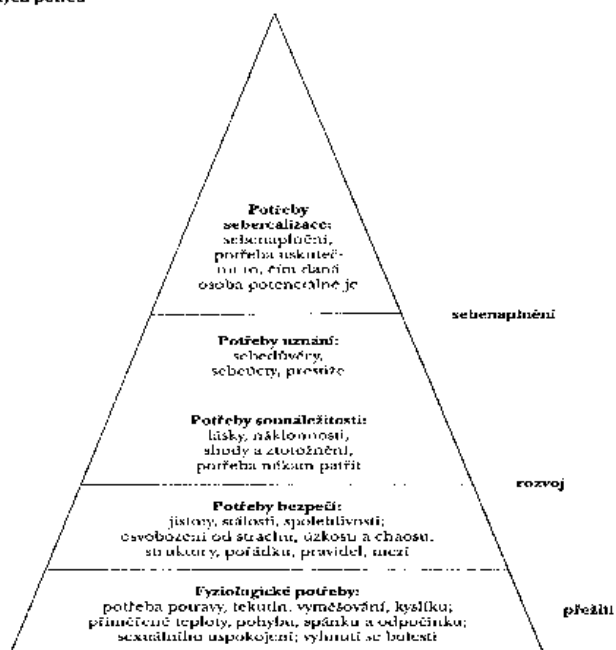
TEORETICKÁ ČÁST

1. PŘIROZENÉ POTŘEBY DÍTĚTE A JEJICH USPOKOJOVÁNÍ V RODINĚ A ŠKOLE

1.1 Základní lidské potřeby

Uspokojování základních potřeb jednotlivce je významným činitelem prevence poruch zdraví dětí a dorostu. Tento požadavek platí v každém věku. Zvlášť významnou roli hraje v období tělesného zrání a psychického a sociálního vývoje. Potřeby, které zahrnujeme mezi základní, jsou potřeby, které mají přirozenou povahu a jsou spjaty s existencí jednotlivce jako lidské bytosti. Universalitu lidských potřeb se podařilo vystihnout americkému psychologovi Abrahamu Maslowovi.

Maslowův model lidských potřeb



1.2 Uspokojování individuálních potřeb dítěte v rodině a škole

Potřeby dítěte zabezpečuje především **rodina**, jejímž úkolem je dbát o základní životní potřeby a ochranu zdraví a současně i o rozvoj schopností a zájmu dítěte. Funkční rodina přirozenými projevy citové náklonnosti, citlivým přístupem k problémům dítěte vytváří pro ně zázení, buduje pocit jistoty a bezpečí.

Škola tradičně klade důraz na potřeby rozvíjení poznání, budování hierarchie hodnot a potřeby seberealizace, hlavně v oblasti rozumové méně už v oblasti sociální a citové. Škola podporující zdraví vytváří podmínky pro uspokojení všech potřeb. Dbá o bezporuchové uspokojování fyziologických potřeb, přispívá k vytváření pocitu bezpečí a jistoty, pocitu sounáležitosti s ostatními v komunitě, buduje jeho zdravé sebevědomí.

Interakce potřeb dětí a potřeb dospělých v rodině či škole **tak** může být zdraví prospěšná, stejně jako může vést k poruchám u obou skupin.

Dle předního českého psychologa Zdeňka Matějčka se za nejdůležitější ze všech potřeb pro dítě považuje **potřeba jistoty, bezpečí a stálosti**, a proto doporučuje věnovat se uspokojování těchto potřeb na prvním místě. Celkově pozitivní naladění vyvolané pocity bezpečí a jistoty má význam pro **učení**. V neohrožujícím sociálním prostředí se jedinec učí snáze a trvaleji než v prostředí, kde se cítí ohrožen. Mozek člověka, který se cítí ohrožen, nedokáže plně fungovat na úrovni mozkové kůry, ale aktivizuje své „nižší“ úrovně (mozkový kmen, limbický systém). Ty jsou schopny zajistit velmi rychlou reakci typu únik, obrana, avšak na jejich úrovni neprobíhá učení. Pocit ohrožení může být vyvolaný např. strachem z trestu, ze selhání při testu, ze zesměšnění před spolužáky.

1.3 Potřeba osobního rozvoje v kompetentního jedince

Potřebu osobního vývoje v jednotlivých fázích života uspokojuje vždy jiná, v dané fázi převládající aktivita:

- sociální kontakt dítěte s matkou (nebo s jinou osobou, která je nositelem prvotní citové vazby kojence)
- předmětné manipulační aktivity
- napodobivé činnosti předškolních dětí
- poznávací činnosti ve škole
- sociální komunikace s vrstevníky
- společensky motivované činnosti pod odborným vedením
- profesně orientovaná příprava

- přátelské a erotické vztahy

Má-li se dítě stát dospělým člověkem, potřebuje se v dětství a mládí účinným interakcím s prostředím učit.

1.4 Neuspokojené potřeby a jejich projevy u dítěte

1.4.1 Frustrace

Pokud některá potřeba (více potřeb) není uspokojována buď krátkodobě v intenzivní míře, nebo i míře menší, ale zato dlouhodobě, reaguje na tento stav člověk prožitky nedostatku, nouze a omezování, trpí a strádá. Jedinci chybí předmět toho, co potřebuje, často spojený i s postrádáním způsobu, jakým si zvykl potřebu uspokojovat. Frustrace se projevuje poruchami v oblasti emocí, poznávacích procesů, chování, komunikace a sociálních vztahů. Frustrace většinou nemají specifickou podobu, žádný určitý klinický obraz. Signalizovat je mohou určité charakteristiky v chování dítěte.

	Frustrované dítě	Dítě s uspokojenými potřebami
Nálada, emoce	apatická, pasivní, lítostivá, plačtivá, nudí se, je otráveně, agresivní, neklidné, popudlivé, neovládá se, vyhledává konflikty, rvačky, užívá vulgární slova	veselé, projevuje se spontánně a otevřeně, smysl pro humor, kontroluje svoje afekty (věkově přiměřená míra sebeovládání), k druhým projevuje empatii
Biologické projevy	únava, vyčerpanost (ranní a odpo. ospalost - důsledek výkonového přetěžování, při němž nejsou respektovány potřeby dítěte komplexně a nejsou posilovány zdroje jeho motivace)	přiměřená únavnost vůči činnostem
Motivace	bojí se nových úkolů a situací, neprojevuje zájem o činnost	zájem o činnosti, nebojí se nových situací a úkolů
Sebepojetí	nemá realistický obraz o sobě, přeceňuje, podceňuje se,	prosazuje svoje práva nebo nápady, má o sobě realistický obraz
Sebedůvěra	nevyrovnanost, nevěří si, ale	věří si, respektuje druhé stejně

	vychloubá se, nesamostatnost, nezodpovědnost, závidí, žárlí, žaluje, svaluje vinu na druhé	jako sebe, přijímá kritiku, uzná chybu, omyl, snaží se je napravit, chová se autonomně, odpovědnost za své chování
Komunikace a spolupráce	nekomunikuje a nespolupracuje s rodiči, učiteli, vychovateli, odmítá, kazí ostatním práci, věci, potěšení, podílí se na šikaně, z osamělosti hledá vazbu na někoho mimo svůj přirozený rámec (zvíře, partu, atd.)	komunikuje volně a živě, bez zábrán, naslouchá, je bezprostřední, vede dialog, klade otázky, argumentuje, s porozuměním se podřizuje vymezené nebo úkolům, je vstřícný, hledá, čím může přispět nebo pomoci druhým, dovede se od druhých učit a přijmout pomoc
Poznávací funkce	nesoustředěné, nepamatuje si, nereprodukuje dobře, nemá zájem o poznání a učení, řídí se předsudky a jednostrannými soudy	soustředěné, pracuje klidně, vyjadřuje se věcně plynule, vybavuje si, co se právě odehrálo za jeho účasti, podává výkon v mezích svého optima, projevuje zvědavost, má tvořivé nápady, přiměřeně svým silám řeší problémy, má svůj názor a úsudek a projevuje je

1.4.2 Deprivace

Vážnější případ důsledku nerespektování a neuspokojování potřeb dítěte. Nastává v případě, kdy dítě ani nemá určitou potřebu vyvinuto, nikdy nežilo v podmínkách, kde by došlo k jejímu uspokojování. Nepoznalo matku, nenašla se osoba poskytující pocit jistoty a bezpečí, nepoznalo, jak se žije v rodině (děti z ústavní péče), dítě z dysfunkční nebo neúplné rodiny, kde nepozná roli chybějícího rodiče.

Také ve škole dochází nejen k frustracím z pocitu neuspokojovaných potřeb, ale můžeme i zde najít příznaky deprivace syndromu.

1.5 Uspokojování potřeb dítěte ve škole

1.5.1 Fyziologické potřeby

- pohyb během vyučování (motivující hra, relaxační a tělovýchovné chvílky, různé formy práce, u které se dá klečat, stát, či sedět)

- pohyb během přestávek
- zvýšený počet tělesné výchovy týdně
- pobyt na čerstvém vzduchu
- zdravé prostředí učeben a celé školy
- režim ve vyučování, který vyhovuje individuálním potřebám žáků i učitelů
- zdravá výživa a pitný režim

1.5.2 Potřeby bezpečí, jistoty a stálosti

- školní pravidla chování žáků
- neohrožující chování učitele, u kterého v případě potřeby žák najde pomoc
- smysl učitele pro humor, relaxaci a uvolnění
- individualizace učebního programu
- různé formy hodnocení
- vnímání chyby jako součásti procesu během řešení úkolů
- bezúhonnost, čestnost a spravedlivost učitele
- podporování pocitu každého jedince, že do určitého prostředí patří (předcházet šikaně, výsměchu a násilí)
- specifické preventivní postupy proti vzniku závislosti
- místa pro neformální setkávání žáků, učitelů, žáků s učiteli, atd.
- včasná informovanost žáků a každé změně, dostupnost organizačních a orientačních informací
- projevování důvěry v žáka, laskavost a taktní jednání, empatie
- linka a schránka důvěry
- tolerantnost vůči chybám a omylům žáka

1.5.3 Potřeby sebererealizace a sebeaktualizace

- rozvíjení předpokladů žáka k dalšímu vzdělávání, nabídka volitelné zájmové činnosti
- spolupráce s žáky na tvorbě vnitřního prostředí školy
- tříbení názorů a postojů v demokraticky vedeném dialogu a diskuzi

2. RODINA

2.1 Definice rodiny:

Rodina je definována jako neformální malá sociální skupina. Matoušek charakterizuje rodinu jako „první a dosti závažný model společnosti s jakým se dítě setkává. Předurčuje jeho osobní vývoj, jeho vztahy k jiným skupinám lidí. Rodina dítě orientuje na určité hodnoty, vystavuje ho určitým konfliktům, poskytuje mu určitý typ podpory. Tímto způsobem osobitě zabarvuje to nejpodstatnější, co dítěti předává – sociální dovednosti, bez kterých se dítě v dospělosti neobejde.“¹

Matoušek dále uvádí, že rodina slouží jako určitý model společnosti, jejímž prostřednictvím se dítě učí a usiluje o začlenění do okolních společenských podmínek.

Dunovský definuje rodinu následovně: „Rodina je z hlediska socializace ze tří primárních skupin (spolu se skupinou předškolní, školní a pracovní a skupinou vrstevníků) skupinou nejdůležitější. Je totiž nejvýznamnější součástí společenské mikrostruktury, která provází člověka nebo se ho aspoň nějak dotýká ve všech fázích života.“²

2.2 Funkce rodiny

Rodina má sloužit k uspokojování všech potřeb jedince. V případě dítěte se jedná především o funkci ochrannou a výchovnou. Bez fungující rodiny by se lidský jedinec nedokázal přizpůsobit okolnímu světu a plně se začlenit do fungující společnosti. Chyběla by zde socializační stránka celého výchovného procesu. Pokud rodina, potažmo její členové, dokáže zajistit všechny níže uvedené funkce, můžeme hovořit o normálně fungující rodině.

Mezi základní a podstatné funkce patří především:

1. Biologická a reprodukční funkce
2. Emocionální funkce a tvorba domova
3. Ekonomická funkce
4. Socializační funkce a výchovná funkce

Rodina poskytuje dítěti modely k napodobování a identifikaci. Předává mu základní model model sociální interakce a komunikace v malé sociální skupině. Začleňuje dítě do určitého způsobu života a předává mu určité sociální požadavky a normy. Odměnami a tresty podporuje přijetí těchto požadavků a norem, jejich interiorizaci a exteriorizaci v chování dítěte. Tím dochází

k socializaci dítěte v rodině, k jeho výchově. Různé rodiny přitom vybírají z makroprostředí různé momenty – různé modely, formy způsobu života, hodnotové orientace, názory.

2.3 Malfunkční rodiny

Podle Dunovského může rodina o dítě pečovat dostatečně, nedostatečně či vůbec. Důvodů, proč se rodiče nedokáží o dítě starat může být několik -- nezralost rodičů, jejich neschopnost přijímat společenské normy, neschopnost zvládat a vyrovnávat se ze zvláštními situacemi

Z hlediska nedostatečné či žádné péče o dítě můžeme podle Dunovského rozdělit rodiny do tří skupin:

Rodina problémová – vyskytují se v ní méně závažné poruchy některých nebo všech funkcí rodiny, tyto poruchy vážněji neohrožují vývoj dítěte, rodina je schopná tyto problémy řešit sama, někdy je třeba jednorázové či krátkodobé pomoci zvenčí

Rodina dysfunkční – vážné poruchy některých nebo všech funkcí rodiny, které ohrožují vývoj dítěte, situaci není rodina schopna sama zvládnout

Rodina afunkční – rodina přestává plnit svůj základní úkol a dítě poškozuje, jediným způsobem pomoci dítěti je z rodiny ho odebrat a umístit do jiné, náhradní péče.³

Jestliže rodina neplní své funkce, dítě si neosvojuje základní vzorce chování, nemá návyky a dovednosti, které jsou rozhodující pro jeho další orientaci ve společnosti, nemá správně nastavený žebříček hodnot, nevyvíjí se sociální a morální cítění. Z těchto nedostatků se dají očekávat problémy se zapojením do kolektivu.

Dítě zde není motivováno k rozvoji a pochopení významu vstupu do školy. Prochází do školy ze sociálně znevýhodněného prostředí.

Vágnerová se zmiňuje o rodinných hodnotách a o škole jako zástupci norem společnosti.⁴

Častým jevem je sociálně znevýhodněná rodina pocházející ze slabších sociálních vrstev. Tyto rodiny chápou význam vzdělání pro dítě, ale v jejich reálném životě upřednostňují jiné, pro ně důležitější hodnoty.

Vágnerová dále uvádí, že to, co si dítě přináší z rodiny, má vliv na adaptaci ve škole, tedy na zvládnutí role žáka. Uvádí pojem „*sociokulturní handicap*“, což je nedostatek v sociální výbavě dítěte, který vede k selhání v adaptaci na školní prostředí. Pro školní adaptaci není připraveno výchovou. Dalším handicapem je komunikace dětí s vrstevníky. Dítě neumí vyjádřit své myšlenky a často nechápe ani požadavky, které na ně ve škole klade učitel. Díky tomu není schopno navázat komunikaci s vrstevníky a zapojit se do sociální skupiny.

2.4 Vztahy v rodině

Vztahy v rodině hrají velice důležitou úlohu ve školní úspěšnosti dítěte. Významný vliv na vzdělávací výsledky má především emoční stabilita rodinného prostředí, rodinná atmosféra. Neopomenutelnou skutečností při optimálních výchovných podmínkách je podpora společných rodinných aktivit, které vytvářejí příznivé klima, navozují atmosféru důvěry a vzájemné komunikace v rodině. Takovéto aktivity intenzivně podporují rozvoj specifických částí osobnosti dítěte.

2.5 Styly rodičovské péče

V současné době je preferována demokratická výchova, která dává dítěti mnohem větší prostor než výchova autoritativní. Více se prosazuje partnerské pojetí interakce mezi vychovávaným a vychovávajícím.

Rodičovský styl		Chování dítěte
vyžaduje od dětí, aby se chovaly rozumně a společensky na úrovni odpovídající jejich věku a schopnostem. Vřelý, pečující, vyzývá se na názory a city dětí. Rodičovská rozhodnutí bývají dětem zdůvodňována.	AUTORITATIVNÍ	nezávislé, sebeprosazující, kamarádské vůči vrstevníkům, spolupracující s rodiči, spokojené, usilující o co nejlepší výkon, úspěšné
Prosazuje moc a ovládnutí bez vřelosti a bez oboustranné komunikace. Stanoví absolutní nároky. Vyžaduje poslušnost, úctu k autoritě, tradici a tvrdou práci.	AUTORITÁRSKÝ	sklon k sociální izolaci, postrádá spontaneitu, dívky bývají závislé a bez snahy o dobrý výkon, chlapci mívají sklon k agresivitě vůči vrstevníkům
Od dětí žádá málo. Přijímající, reagující a orientovaný na děti.	SHOVIVAVÝ	s převládajícím a živým citovým laděním, avšak nezralé, neovládá své impulsy, postrádá přiměřenou

		společenskou odpovědnost a nedokáže spoléhat na sebe, sklon k agresivitě
Příliš zaměstnaný svými činnostmi, nezúčastněný na životě dítěte, bez zájmu o to, čím se zabývá. Vyhýbá se oboustranné komunikaci a málo si všimá názorů nebo citů dítěte.	ZANEDBÁVAJÍCÍ	se sklonem k náladovosti a s nedostatkem soustředění, rozmařilé, neovládá své city a impulsy, nestojí o školní výuku, často chodí za školu, má sklon k požívání drog.

Dítě vychované rodiči, kteří mu poskytovali lásku, porozumění a jasné a rozumné vedení, má vynikající příležitost naučit se, jak si vytvářet úspěšné vztahy k jiným lidem. Dítě si pak bude vážit ostatních a přitom si zachová svou osobní autonomii a nezávislost. Jedincům, kteří vyrůstají u nadměrně plaché, chladné, hostinné nebo agresivní osoby, byla obvykle odepřena příležitost naučit se, že zážitek bytí s druhými je vzájemně obohacující, zlepšuje kvalitu vlastního života i života okolních lidí. Erikson výstižně napsal, že toto časné sociální učení lze snad nejlépe shrnout jediným slovem – *důvěra*. Pro tyto rané lekce důvěry je rozhodující kvalita komunikace, která probíhá mezi rodiči a dětmi.

Důležitým a základním předpokladem zdárného výchovného procesu je atmosféra vzájemného porozumění, kvalitního a upřímného partnerského vztahu, ve kterém je možno se otevřít a sdělovat své pocity a prožitky. Výchovný proces je živnou půdou pro utváření předpokladů zdárného vývoje, který se projeví nejen v současnosti, ale především v budoucnosti. Výchova směřuje především k otevřenosti, ke kritičnosti, samostatnosti a tvořivosti.

Důležitá je při výchově emoční jistota, hodnotová stabilita, empatie a odpovědnost za vlastní jednání. U každého jedince je nutno zvolit adekvátní výchovný prostředek či výchovný styl. Při výchově je nutná efektivní a smysluplná součinnost obou výchovných složek, a to jak školy, tak i rodiny. Jedna bez druhé nemůže efektivně naplnit své poslání a ve vzájemné kooperaci je velký úspěch na bezproblémové začlenění dítěte do společnosti, na jeho zdárné završení socializačního procesu.

Rodiče by se k dětem měli chovat co nejupřímněji a v rodičovství by měli nacházet zálibu, radost a poučení. V souvislosti s liberálním, demokratickým stylem výchovy je v rodině utvářeno

pozitivní klima, které bude zdárně vytvářet podmínky pro optimální vývoj dítěte. Tato skutečnost má podstatný vliv na úspěšnost dítěte ve škole.

3. ŠKOLA

Škola je chápána jako instituce, která se zabývá vzděláním a výchovou jedinců, funguje podle zákonných norem, hodnotí podávané výkony a podle nich do značné míry směřuje další profesní dráhu jedince. Významným vztahem, na kterém je škola založena, je interakce žák (student) – učitel (viz níže). Podstatný vliv na školní výsledky dítěte má rodina, rodinné zázemí i vzdělání rodičů.

3.1 Funkce školy

V současné době se převážně hovoří o následujících funkcích školy:⁵

1. funkce výchovná
2. funkce vzdělávací
3. funkce kvalifikační
4. funkce integrační
5. funkce selektivní
6. funkce ochranná
7. funkce resocializační či nápravná

Výchovná funkce je základem socializace, podstatou je převod kulturních hodnot a vzorců z jedné generace na druhou. Výchovné procesy se týkají především formování vlastností, citů, charakteru, které se v samotném důsledku projevují v chování a jednání. V prvé řadě by ve škole měla být podporována funkce výchovná a za ní by měly následovat ostatní disciplíny, např. lingvistické, historické a přírodovědné. Obecně řečeno je výchovná funkce chápána jako prvek kultivace osobnosti.

Vzdělávací funkce je charakterizována jako proces, při němž si jedinec osvojuje vědomosti, znalosti, ale především možnost jejich použití. V otázce vzdělávání je podstatným prvkem také sebevzdělávání a formy sebereflexe. Vzdělání slouží člověku poznání, činnosti, ale také k přetváření okolí. Vzdělání je také prostředkem ke kultivaci člověka.

Kvalifikační funkce je dána požadavkem na získání potřebných znalostí a schopností, které jsou požadovány pro výkon daného zaměstnání. V rámci vzdělávacích programů mohou školy organizovat různé kvalifikační kurzy, a to především dle požadavků zaměstnavatelů.

Integrační funkce je školou podporována v rozvíjení vzájemných vztahů, komunikace a postoju uvnitř školy. Integrace je také dána pochopením vzájemných vztahů, dodržování respektu vůči ostatním lidem a navazování relevantních vztahů. Základním prvkem integrace je vytvoření aktivního postoje k životu, který posléze vytváří další integrační prvky, jako jsou například přesnost, spolehlivost, dochvilnost či vytrvalost. Škola však nemůže ovlivnit nepříznivé sociální prostředí, ze kterého dítě pochází, je obtížné měnit návyky, postoje nebo jejich přesvědčení.

Selektivní funkce je závislá na příslušném typu školského zařízení, na jeho konečném výstupu, tzn. výuční list, závěrečné vysvědčení, maturitní vysvědčení, doklad o absolutoriu apod. Selektce může být také prováděna z hlediska dosahovaných učebních výsledků, z hlediska nespĺňování požadavků školského zařízení apod. Tato funkce také vychází z požadavků zaměstnavatelského trhu, tzn., která zaměstnání jsou právě preferována a společností uznávána.

Ochranná funkce nachází oporu především v legislativě a pro nezletilé je považována za samozřejmost. Povinností školské instituce je především ochrana zdraví žáků a studentů, zamezení působení negativních vlivů už na zaměstnance, či studenty. Další povinností je také ochrana osobních údajů, ochrana důvěrných informací o studentech, ale také důsledné dodržování především prevence před patologickými jevy, se kterými se v současné době potýká velké množství nejen školní populace.

Resocializační funkce je podporována především v případech, kdy mladiství svým chováním a jednáním nedodržují stanovené rámce, tudíž jsou umísťováni do speciálních výchovných zařízení. Jedná se o mladistvé delikventy, kteří vyrůstali v narušených a nefunkčních rodinách.

3.2 Školní úspěch a neúspěch

Důraz je v dnešní době kladen především na individualitu jednotlivce, jeho osobní úspěch a osobní uplatnění.

Dle Matouška výchova dětí u nás je, stejně jako ve všech zemích ležících od nás na západ, poznamenána vysokým tlakem rodičů na školní výkony dětí. Tento tlak po roce 1989 pravděpodobně výrazně zesílil, protože je jasné, že rozhodující podmínkou dobrého

společenského uplatnění v blízké budoucnosti už nebude dravost, známosti ani psychická odolnost, ale kvalitní vzdělání.⁶

Tradiční a neustále opakovanou chybou ve výchově jsou příliš vysoké nároky a požadavky na dítě vedoucí k maladaptaci dítěte na školní prostředí.

4. ADAPTACE DÍTĚTE NA ŠKOLU

V životě rodiny i dítěte je vstup do školy důležitým mezníkem a zároveň zátěžovou situací, která prověří dosavadní vývoj dítěte v rodině. Velkou roli při nástupu do školy hraje sociální interakce, která je nutná pro komunikaci s vrstevníky a také s učiteli.

V dětství jsou z hlediska adaptačních potíží nejkritičtější dvě období: 1. počátek školní docházky a 2. nejranější fáze dospívání.

Prvním zátěžovým obdobím je tedy nástup do školy. Představuje pro děti jak v poznávací, tak i v prožitkové oblasti mimořádný nápor, který obtížně zvládají, takže se u nich mohou vyskytovat nejrůznější maladaptace až neurotické příznaky.

4.1 Sociální interakce učitel – dítě

Podle Čápa dochází mezi žákem a učitelem k pedagogické komunikaci. Jde o specifický případ sociální komunikace. V pedagogické komunikaci se sdělují informace kognitivní a regulační. Kognitivními informacemi autor míní poznatky, věcná sdělení a regulačními informacemi jsou míněna vyjádření souhlasu či nesouhlasu, citů, vybízení k reakci či činnosti, ovlivňování motivů. Pedagogická komunikace může být realizována verbálně či neverbálně.

Gjuričová říká, že pro dítě je důležitý vztah učitele s rodiči. Způsob, jakým rodina komunikuje s učitelem a naopak, může ovlivnit schopnost adaptace dítěte ve škole. Pokud rodiče respektují osobu učitele a naopak, lze komunikaci označit za bezproblémovou. V této situaci získává dítě pocit jistoty a klidu.⁷

4.2 Školní zralost a připravenost

Období vstupu dítěte do školy je možné označit jako jedno z nejtěžších období v životě člověka. Je důležitým sociálním mezníkem. **Novou sociální rolí je role žáka.** Do této role se dítě dostává na základě splněných požadavků – dovršením věku (6 let) a dosažením požadovaného vývoje. Dittrich uvádí, že pokud není dítě zralé a připravené pro školní docházku, může dojít k problémům v adaptaci na školní prostředí.⁸ Určení zralosti a připravenosti je otázkou pedagogicko psychologické diagnostiky. Ta se provádí u dětí již

v předškolním věku. Používá se orientační test školní zralosti podle Jiráska. Využívá se při něm dovedností, které jsou pro děti v tomto věku přirozené. Výsledky testu jsou zhodnoceny podle stupnice. Na základě diagnostických výsledků by měla začít pomoc nezralým dětem v předškolním zařízení, ve spolupráci učitele a rodiny.

4.3 Špatné rodinné zázemí jako příčina potíží ve škole

Další příčinou adaptačních potíží dítěte může být problémové prostředí v rodině. Příčinou těchto problémů může být hned několik. Dítě toto napětí v rodině vnímá a většinou pořádně nechápe, co se mezi rodiči děje. Někdy cítí dítě vinu a uzavírá se před okolním světem. Jindy se snaží na sebe naopak upozornit, aby si rodiče všimli, že i ono je na světě a touží po jejich lásce a pozornosti. Chlapci a dívky v těchto situacích jednájí odlišně. Dívky jsou od přírody více psychicky odolné a většinou se smíří se situací a přizpůsobí se. Jejich strádání se projevuje většinou pouze v horším prospěchu. U chlapců je reakce většinou horší, protože jsou méně přizpůsobiví a nedokážou ventilovat své strádání jako děvčata. Proto se u nich objevuje agresivita, nesnášenlivost, mstí se za své trápení jiným dětem nebo zvířatům, jsou nepozorní a ve škole se jich většinou děti bojí.

Problémy v rodině nejsou izolované, ale většinou na sebe navazují a vzniká jich více najednou.

HYPOTÉZA

Při zpracování výsledků v rámci tématu diplomové práce bych se ráda zaměřila na zjištění, či rodina plní roli zázemí a sociálního prostředí, které dítě připraví na dobrou adaptaci na školní prostředí. K charakteristice správné adaptace dítěte na školu poslouží odpovědi z otázek na:

- Názory žáků na učitele a na školu
- Školní zátěž
- Vztahy se spolužáky

K charakteristice dobrého rodinného zázemí poslouží otázky na:

- Komunikace s matkou a otcem
- Trávení volného času s rodinou
- Psychosomatické potíže

METODIKA

HBSC studie

Health Behaviour in School-Aged Children, jde o systematický mezinárodní výzkum forem chování ovlivňujících zdraví dětí a mládeže. Data z této studie mapují tělesné, psychologické a emocionální aspekty zdraví a vliv rodiny, školy a vrstevníků na mladé lidi. Byl iniciován v Evropě v roce 1982. Záhy poté byl program převzat WHO. Česká Republika se výzkumu poprvé zúčastnila v roce 1995. Výzkum se opakuje vždy ve 4-letých intervalech, v roce 2002 se výzkumu zúčastnilo 35 zemí, včetně ČR.

Ke své práci použiji data z dotazníku z roku 2006. Programu se zúčastnilo cca 4500 respondentů z českých základních škol. Dotazníky byly koncipovány pro děti 5.,7.,a 9. tříd (tzn. děti ve věku 11, 13 a 15 let).

Pro zpracování výsledků jsem si vybrala témata z dotazníku týkající se rodinného zázemí a adaptace na školní prostředí. Dle výsledků se pokusím zhodnotit míru komunikace mezi dětmi a rodiči, trávení volného času dětí s rodinou, zjištění nejčastějších psychosomatických obtíží dětí a jaké procento dětí jimi trpí, jaké mají děti názory na školní prostředí a učitele, kolik procent respondentů se cítí školu či rodiči přetěžováno a jak jsou děti spokojeni s kolektivem spolužáků. Dále se budu snažit vymezit, či jsou výsledky statisticky významné.

VÝSLEDKY

Komunikace s rodinou (%)

„Jak nesnadné je pro Tebe hovořit s rodinou o věcech, které Tě trápí?“

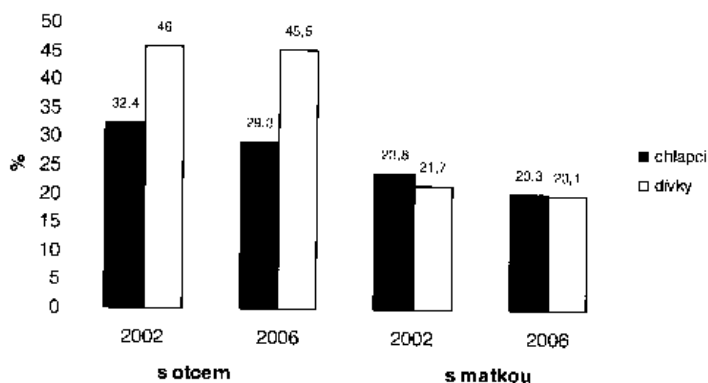
Tab.1

	chlapci	dívky	celkem
s otcem	29,3	45,5	37,4
s matkou	20,3	20	20,1

Tab. 2

	11 let	13 let	15 let	celkem
s otcem	31,9	40,1	39,9	37,4
s matkou	17,8	19,9	22,4	20,1

Graf 1



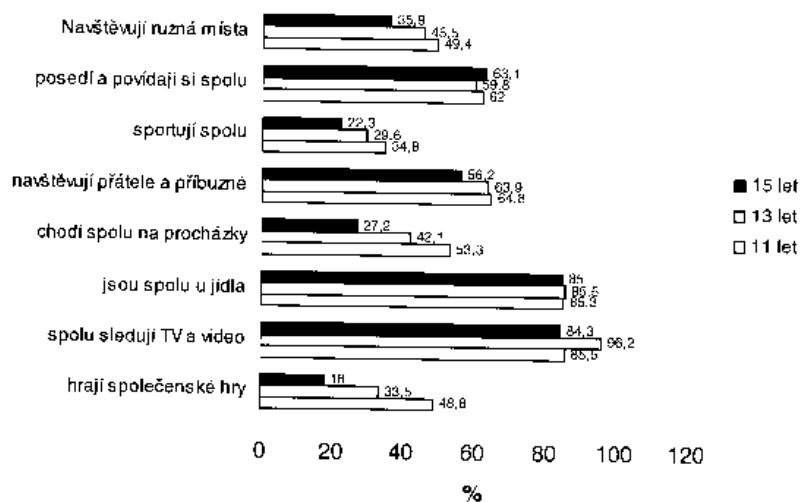
Celkově lze říci, že komunikace s matkou je pro děti bez rozdílu věku i pohlaví snadnější. Přičemž komunikační obtíže s oběma rodiči narůstají přímo úměrně s věkem. Třetina 13-ti a 15-ti letých nespodně komunikuje s otcem a téměř polovina dívek má potíže hovořit s otcem o věcech, které je trápí.

Po srovnání výpovědí z let 2002 a 2006 se dá říci, že komunikace s oběma rodiči, je pro chlapce i dívky bez rozdílu věku snadnější. Rozdíl mezi lety 2002 a 2006 však není příliš významný. Je však nutné podotknout, že výpovědi chlapců a dívek pro komunikaci s matkou měřené v roce 2006, nejsou statisticky významné ($p > 0,01$).

Trávení společného volného času (%)

„Jakým způsobem a jak často trávíte Ty a Tvoje rodina společně čas?“ (alespoň 1krát týdně)

Graf 2



Bez rozdílu věku děti tráví svůj volný čas alespoň jednou týdně s rodiči. Více než 2/3 dětí bez rozdílu věku tráví tento volný čas nejčastěji sledováním tv či videa a společným stolováním. A více než 1/2 dětí společně s rodiči posedí, popovídají, navštěvují přátele a příbuzné. Významně méně 15-ti letých hraje s rodiči společenské hry oproti dětem 11-ti letým.

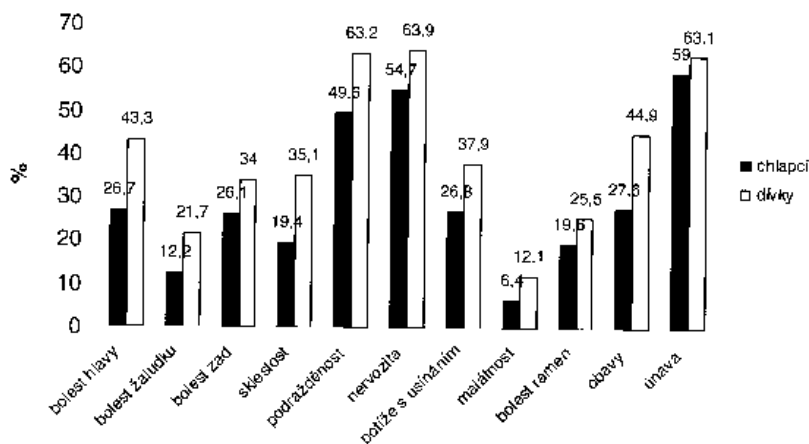
Psychosomatické obtíže (%)

„Měla jsi následující obtíže v posledních šesti měsících?“ (alespoň 1krát týdně)

Tab. 3

	11 let	13 let	15 let	celkem
bolesti hlavy	33,3	35,7	35,8	37
bolesti žaludku	18,9	17,4	14,6	17
bolesti v zádech	24,5	28,9	36,3	30
pocitý skleslosti	20,8	25,5	34,5	27,2
podrážděnost, špatná nálada	50,2	59,1	59,3	56,3
nervozita, napětí	52,3	63,2	61,8	59,3
potíže při usínání	31,9	31,5	33,5	29,3
Malátnost	7,6	10,9	8,9	9,2
bolesti ramen, krční páteře	19,5	22,2	25,5	22,6
obavy, strach	32	37,6	38,2	36
únava, vyčerpání	56,3	60,6	65,8	61,1

Graf 3



Potíže, jejichž frekvence se zvyšuje přímo úměrně věku, jsou bolesti v zádech, pocitý skleslosti, podrážděnost a špatná nálada, bolesti ramen a krční páteře, obavy a strach a únava a vyčerpání. Více než 1/2 11-ti letých dětí trpí nervozitou, napětím, únavou a vyčerpáním. Více než 1/2 13-ti a 15-ti letých k tomu trpí podrážděností a špatnou náladou. Dívky bez rozdílu věku významně častěji trpí psychosomatickými obtížemi než chlapci. Chlapci v 59% pocitují únavu a v 54,7% trpí nervozitou. Až 2/3 dívek pocituje únavu, cítí se nervózní a podrážděné.

Názory žáků na školu (%)

Tab.4

	11 let	13 let	15 let	Celkem
ve škole se necítím dobře	25,1	31,9	35,3	30,9
těžko si nacházím přátele	25,4	21	19,1	21,7
je těžké si mě oblíbit	32	25,6	22,6	26,6
školní zátěž je stresující	8,1	8,9	7,8	8,3
měl/a dvojku z chování	3	4,8	7,6	5

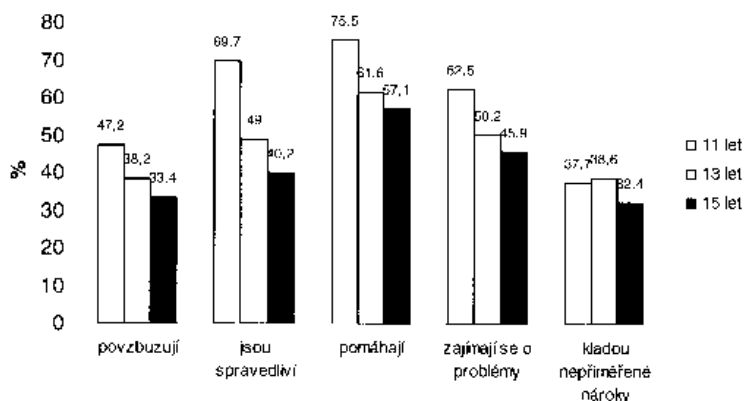
Bez rozdílu na věku se ve škole necítí dobře 30,9% žáků. Na druhé straně školní zátěž je stresující jen pro 8,3% žáků. Potíže s chováním má 5% žáků.

Názory žáků na učitele (%)

„Jak se k Tobě chovají ve škole učitelé?“

„Očekávají od Tebe příliš?“

Graf 4



Spokojenost žáků s učiteli klesá nepřímo úměrně věku žáků. Zhruba okolo 1/3 žáků bez rozdílu na věku si myslí, že na ně učitelé kladou nepřiměřené nároky. Je zajímavý rozdíl (30%) mezi dětmi 11-ti a 15-ti letými v názoru na spravedlnost učitelů.

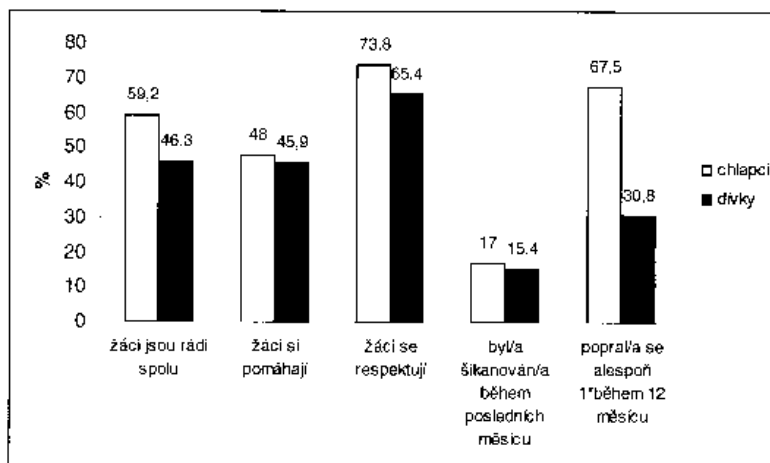
Vztahy mezi spolužáky (%)

Tab.5

	11 let	13 let	15 let	Celkem
žáci jsou rádi spolu	57,8	54,6	46,6	52,8
žáci si pomáhají	53,7	44,5	43,4	47
žáci se respektují	69	70,3	69,7	69,7
byl/a šikanován/a během posledních měsíců	17,1	17,9	13,8	16,2
popral/a se alespoň 1*během 12 měsíců	56,3	51,7	40,7	49,3

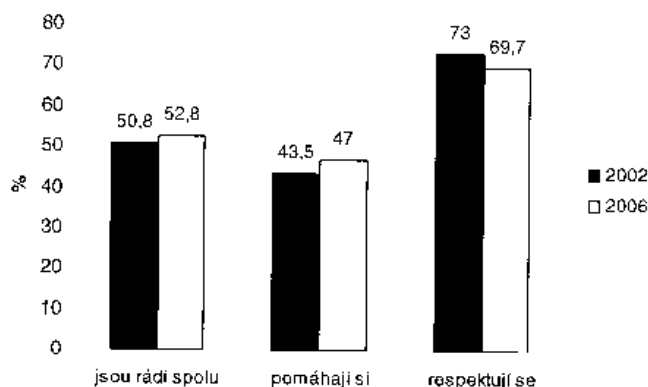
Kolem ½ žáků odpovědělo, že jsou rádi se svými spolužáky, přičemž procento žáků klesá nepřímou úměrou věku. O něco méně žáků odpovědělo, že si rádi pomáhají, opět procento žáků klesá nepřímou úměrou věku. Poměrně vysoké procento (16,2%) žáků uvedlo, že bylo během posledních měsíců šikanováno, ale tyto výsledky byly uvedeny jako statisticky nevýznamné. Téměř ½ dětí odpověděla, že se alespoň během posledního roku poprala.

Graf 5



Chlapci jsou významně více spokojeni se vztahy mezi vrstevníky než dívky. Vysoké procento (73,8%) chlapců odpovědělo, že se žáci navzájem respektují. Téměř 2/3 chlapců se v posledním roce popralo. 17% chlapců a 15,4% dívek se přiznalo, že byli obětí šikany, tyto výsledky však nebyly zhodnoceny jako statisticky významné. Za statisticky významné rovněž nebyly považovány výsledky „či si žáci pomáhají“.

Graf 6



Z grafu 6 je patrné, že vztahy mezi vrstevníky nemají ani zlepšující, ani zhoršující tendenci.

DISKUSE

Komunikace a dobré vztahy v rodině jsou základním stavebním kamenem pro zdravý psychický, somatický, emocionální i sociální vývoj dítěte. Rodina má pro dítě představovat zázemí jistoty a bezpečí. Pro bezproblémovou adaptaci na nová sociální prostředí hraje funkční rodina nejvýznamnější roli. Dle mého názoru je alarmující, že více než třetina 13-ti a 15-ti letých nespokojeně komunikuje s otcem a téměř polovina dívek má potíže hovořit s otcem o věcech, které je trápí. Při srovnání výsledků z let 2002 a 2006 byl zaznamenán mírný pozitivní trend v komunikaci obou pohlaví jak s matkou, tak s otcem.

Trávení společného času s rodinou. Je zajímavé, že bez rozdílu věku děti tráví svůj volný čas alespoň jednou týdně s rodiči. Více než 2/3 ho tráví společným sledováním tv a stolováním a více než 1/2 povídáním, což je pozitivní pro rozvoj vztahů v rodině.

Psychosomatické potíže a celkový duševní dyskomfort patří do určité míry k projevům dospívání a hormonálním změnám s nimi spojenými. Potíže, jejichž frekvence se zvyšuje přímo úměrně věku, jsou bolesti v zádech, pocíty skleslosti, podrážděnost a špatná nálada, bolesti ramen a krční páteře, obavy a strach, únava a vyčerpání. Je však alarmující, že více než 1/2 11-ti letých dětí trpí nervozitou, napětím, únavou a vyčerpáním a více než 1/2 13-ti a 15-ti letých k tomu trpí podrážděností a špatnou náladou. Myslím, že oblast bádání by se mohla zaměřit na školní zátěž a školní prostředí, které by mohly významně přispívat k psychosomatickým obtížím (viz další výsledky níže). Dívky bez rozdílu věku významně

častěji trpí duševním a tělesným dyskomfortem než chlapeci. To by se dalo vysvětlit časnějším nástupem dospívání a začátkem menstruace.

Názory žáků na školu. Škola má dětem při vzdělávacích aktivitách vytvářet prostor pro rozvoj jejich schopností a naplňování jejich potřeb. Je alarmující, že bez rozdílu na věku se ve škole necítí dobře 30,9% žáků. Na druhé straně školní zátěž je stresující jen pro 8,3% žáků. Co tedy 30,9% dětí vede k názoru, že se ve škole necítí dobře? Jistě by bylo užitečné od dětí zjistit, jaké jsou ty „jejich potřeby sebenaplnění“. To nám poukáže na jejich žebříček hodnot, na jehož výstavbě se podíleli zejména rodiče.

Názory žáků na učitele. Je zajímavý rozdíl (30%) mezi dětmi 11-ti a 15-ti letými v názoru na spravedlnost učitelů. Myslím si však, že to opět souvisí s dospíváním, s utvářením vlastní identity a obzvlášť velkou touhou být pochopen. Zhruba okolo 1/3 žáků bez rozdílu na věku si myslí, že na ně učitelé kladou nepřiměřené nároky. Zde není jisté, jestli do této skupiny dětí patří ty, které mají horší prospěch a tudíž nároky učitelů berou jako nepřiměřené.

Vztahy mezi spolužáky. Vrstevnická skupina je velmi důležitou sociální skupinou pro rozvoj a formování identity každého jedince. Nepřijetí vrstevníky je pro děti velkým sociálním handicapem a významnou měrou přispívá k maladaptaci dítěte na školní prostředí. Bylo dokázáno, že čím dříve k tomuto nepřijetí dojde, tím více se v dospívání vyskytují potíže s chováním u těchto dětí. Je nepřiznivé, že jen kolem 1/2 žáků odpovědělo, že jsou rádi se svými spolužáky, že si rádi pomáhají a na druhé straně až 1/2 dětí tvrdí, že se v posledním roce poprala. Z grafu 6, který porovnává vztahy mezi vrstevníky v roce 2002 a 2006 vyplývá, že vztahy mezi vrstevníky nemají ani zlepšující, ani zhoršující tendenci. Je však alarmující, že jen 1/2 žáků je ráda spolu a ráda si pomáhá.

ZÁVĚR

V rámci mé práce jsem zjistila, že komunikace v rodině má mírný, ale pozitivně se vyvíjející trend. Děti tráví alespoň 1krát týdně společný čas s rodiči a to nezávisle na věku a pohlaví. Je však alarmující, že více než 1/2 11-ti letých dětí trpí nervozitou, napětím, únavou a vyčerpáním, že 30,9% dětí tvrdí, že nejsou spokojeny ve škole a že jen 1/2 žáků je ráda spolu a ráda si pomáhá. V diplomové práci jsem nedokázala potvrdit svou hypotézu, neboť jsem neměla dostatečné množství materiálu.

SOUHRN

Tématem diplomové práce „Rodinné prostředí dětí a jeho vliv na adaptaci dětí ve škole“ je poukazováno na důležitost dvou sociálních prostředí, která zásadně ovlivňují zdravý život dětí. Jde o rodinu a školu. Obě tato prostředí utvářejí lidskou osobnost a podílejí se na vybudování vlastní identity každého jedince. Role rodiny je v této práci stavěna na stupínek číslo jedna, protože je prvním sociálním prostředím, které má zásadně ovlivnit zdravý psychický, somatický, sociální i emocionální vývoj dítěte. Rodina je charakterizována jako zázemí, zdroj jistoty a bezpečí a také první skupina, která má dítěti pomoci vybudovat žebříček hodnot. Rodina tedy vytváří „odrazový můstek“ pro dobrou adaptaci na další sociální prostředí, školu. Škola jako vzdělávací instituce je zároveň prostředím, ve kterém by dítě mělo být rádo, těší se tam, a jsou plněny jeho potřeby. V teoretické části je pojednáno o lidských potřebách, o rodině, o škole a o adaptaci dítěte na školní prostředí a o pozitivních i negativních faktorech adaptace. V praktické části jsou porovnány výsledky z mezinárodní studie HBSC. Výsledky hodnotí odpovědi dětí na otázky komunikace v rodině, trávení společného času s rodinou, psychosomatických potíží, vztahu žáků ke škole a k učitelům a vztahu mezi vrstevníky. Některé výsledky byly porovnány s předchozími, z roku 2002. V práci nebyla potvrzena hypotéza z důvodu nedostatečného množství materiálu.

ABSTRACT

„Children in the family and the influence of family on the school adaptation of children“ is the theme of the thesis. The thesis pointed to that family and school are the most important social environments which influence children healthy life essentially. Both environments create human personality and built identity of each person. The role of the family is displayed on the top in the thesis because is the first social environment which influences the healthy mental, somatic, social and emotional children development. Family is described like the rear, the source of safety and the first environment which helps to built „the worth ladder“. The family create the „spring board“ for other social adaptation, the school adaptation. The school is displayed like the educational institution which fulfil children needs. There is entered on human needs, family and school environment, the school adaptation, positive and negative factors of the adaptation in the teoretical part of the thesis. Outcomes from the international HBSC essay are compared in the practical part of the thesis. Outcomes evaluate children answers to questions about the family communication, the time spent together with family, psychosomatic difficulties, relationships with school-mates and teachers and relation to school.

Some of outcomes were compared with another one from 2002. There was not confirmed the hypothesis because of the insufficient amount of material.

LITERATURA

1. Manuál prevence v lékařské praxi – VI. prevence poruch zdraví dětí a mládeže, *Prof.MUDr.Kamil Provazník CSc. a kol.*
2. Rodina jako vztahová síť - *Matoušek*, str. 9¹
3. Sociální pediatrie – *Dumovský*, str.91², str.102-103⁴
4. Psychologie výchovy a vyučování – *Čáp*, 1. vydání. Praha : UK – Karolinum, 1993, s. 415
5. Vývojová psychologie - *Vágnerová*, str.142⁴
6. Sociologie výchovy a školy - *Havlík, Kofa*, 2. vydání. Praha : Portál, s. r. o., 2007, s. 98⁵
7. Rodina jako instituce a vztahová síť – *Matoušek*, 2. vydání. Praha : Sociologické nakladatelství, 1997, s. 36⁶
8. Podoby násilí v rodině - *Gjuričová*, str.35⁷
9. Pedagogicko-psychologická diagnostika - *Ditrich*, str.18-23⁸
10. Životní styl a zdraví českých školáků – *L.Csémy, F.D.Krch, H.Provazníková, J.Rážová, H.Sovinová*

MLÁDEŽ A ZDRAVÍ
3. LÉKAŘSKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY
STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV
SVĚTOVÁ ZDRAVOTNICKÁ ORGANIZACE

Milá žákyně, milý žáku,

vyplněním tohoto dotazníku nám pomůžeš získat poznatky o způsobu života mladých lidí. V rámci mezinárodního výzkumu je v tomto roce dotazník se stejnými otázkami předkládán žákům stejného věku ve 30 zemích.

Nikde nemusíš uvádět svoje jméno. Odpovědi budou prohlížet a vyhodnocovat jenom pracovníci výzkumného týmu a nikdo jiný. Nebudou je prohlížet ani tvoji rodiče a učitelé. Po vyplnění můžeš dotazník vložit do obálky a obálku zalepit.

Každou otázku čti pozorně a při vyplňování nevynech žádnou otázku. Opravdu nás zajímají právě tvoje názory a zkušenosti, proto odpovídej samostatně a za sebe. Není to test, nejsou zde správné nebo nesprávné odpovědi.

39. Jak snadné je pro tebe hovořit s uvedenými osobami o věcech, které tě opravdu trápí?

Označ jedno okénko v každém řádku.

	velmi snadné	snadné	obtížné	velmi obtížné	nemám takovou osobu	
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
1. Vlastní otec	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
2. Nevlastní otec		<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Vlastní matka	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
4. Nevlastní matka		<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. Starší bratr/ř	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
6. Starší sestra/y		<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7. Nejlepší přítel/-kyně	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
8. Přátelé stejného pohlaví		<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
9. Přátelé opačného pohlaví		<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

41. V této otázce uvádíme různé způsoby, jak rodiny tráví společně čas. Zajímá nás, jakým způsobem a jak často ty a tvoje rodina trávíte společně čas.

	každý den (1)	skoro denně (2)	tak jednouměně do týdne		často	nikdy (5)
			(3)	(4)		
1) Díváme se spolu na televizi nebo video	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>		<input type="checkbox"/>
2) Hrajeme nějaké společenské hry	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>		<input type="checkbox"/>
3) Jsme spolu u jídla	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>		<input type="checkbox"/>
4) Jdeme spolu na procházku	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>		<input type="checkbox"/>
5) Navštěvujeme spolu nějaká místa <input type="checkbox"/>		<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>		<input type="checkbox"/>
6) Navštěvujeme přátele a příbuzné <input type="checkbox"/>		<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>		<input type="checkbox"/>
7) Sportujeme spolu	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>		<input type="checkbox"/>
8) Posedíme spolu a mluvíme o různých věcech	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>		<input type="checkbox"/>

45. U každé z následujících otázek označ, jak často jsi měl/a uvedené pocity v posledních týdnech:

	nikdy (1)	zřídka (2)	často (3)	téměř vždy (4)
1) Jsem spokojen/a s tím, jak mi věci vycházejí <input type="checkbox"/>		<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2) V mém životě jde vše dobře	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3) Ve svém životě bych chtěl/a změnit mnoho věcí <input type="checkbox"/>		<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4) Přál/a bych si mít úplně jiný život <input type="checkbox"/>		<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5) Mám dobrý život <input type="checkbox"/>		<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6) Mám dobrý pocit z věcí, které mě potkávají	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

47. Cítíš se někdy osamělý/á?

- (1) ano, velmi často
 (2) ano, dost často
 (3) ano, někdy
 (4) ne

48. Co soudíš o svém zdravotním stavu?

- (1) je vynikající
 (2) je dobrý
 (3) ne moc dobrý
 (4) je špatný

49. Jak často jsi měl/a následující obtíže v posledních šesti měsících?
(Označ jedno okénko v každém řádku)

	zhruba každý den (1)	častěji než jednou týdně (2)	asi tak jednou týdně (3)	asi tak jednou měsíčně (4)	zřídka či nikdy (5)
1) bolesti hlavy	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2) bolesti žaludku	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3) bolesti v zádech	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4) pocity skleslosti	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5) podrážděnost, špatná nálada	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6) nervozita, napětí	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7) potíže při usínání	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
8) malátnost/závratě	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
9) bolesti ramen, krční páteře	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
10) obavy, strach	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
11) únava, vyčerpání	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

57. Jak se v současnosti ve škole cítíš?

- (1) moc se mi ve škole líbí
 (2) celkem se mi ve škole líbí
 (3) moc se mi ve škole nelíbí
 (4) vůbec se mi ve škole nelíbí

58. Jak se k tobě chovají ve škole učitelé? U každého z těchto názorů označ do jaké míry s ním souhlasíš nebo nesouhlasíš.

	naprosto souhlasím (1)	souhlasím (2)	ani tak ani tak (3)	nesouhlasím (4)	naprosto nesouhlasím (5)
1) Učitelé mě povzbuzují, abych vyjadřoval/a své vlastní názory ve třídě.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2) Učitelé s námi jednají spravedlivě.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3) Učitelé mi poskytnou pomoc, když ji potřebuji.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

4) Moji učitelé se o mě zajímají jako o člověka.

59. Označ křížkem jednu odpověď u každého názoru.

	naprosto souhlasím (1)	souhlasím (2)	ani tak ani tak (3)	nesouhlasím (4)	naprosto nesouhlasím (5)
1. Pokud jde o školu, moji rodiče ode mě čekají příliš.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Moji učitelé ode mě ve škole očekávají příliš.		<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

60. Máme zde výroky o spolužácích z tvoji třídy. Označ, prosím, do jaké míry s těmito výroky souhlasíš.

(V každé řádce musí být jen jeden křížek.)

	zcela souhlasím (1)	souhlasím (2)	něco mezi (3)	nesouhlasím (4)	zcela nesouhlasím (5)
1. Žáci v naší třídě jsou rádi spolu.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Většina žáků v naší třídě jsou milí a ochotní pomoci.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Spolužáci mě berou takového/vou, jaký/á jsem.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

61. U každého z následujících tvrzení označ jednu možnost, jež nejlépe vystihuje skutečnost.

	Vůbec nesouh	Spíše nesouh	Spíše souhlas	Zcela souhlas
1. Těžko si nacházím přátele.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Mám mnoho přátel.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Jsem takový/á, že je těžké si mě oblíbit.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. Mezi svými vrstevníky jsem oblíbený/á.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. Cítím, že ostatní mě přijímají dobře.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
	(1)	(2)	(3)	(4)

62. Jak tě stresují školní práce, školní povinnosti?

- (1) vůbec ne
(2) jen málo
(3) někdy trochu víc
(4) dost hodně

63. Učil/a jsi se někdy během tohoto školního roku z vyučování?

- (1) ne, ani jednou
(2) ano, ale jen jednou
(3) ano, víckrát

64. Měl/a jsi někdy dvojku z chování?

- (1) ne
(2) ano, jednou
(3) ano, víckrát

65. Kolikrát ses za posledních 12 měsíců s někým popral/a (dostal/a do rvačky)?

- (1) Nepopral/a jsem se ani jednou
(2) Jednou
(3) Dvakrát
(4) Třikrát
(5) Čtyřikrát nebo víckrát

Následující dvě otázky jsou o šikaně. O šikanování mluvíme, když žák nebo skupina žáků říká nebo provádí ošklivé a nepříjemné věci jinému žáku (žákyni). Za šikanování považujeme i to, když nějaký žák soustavně "rýpe" nebo dráždí někoho jiného takovým způsobem, který tento žák/žákyně nemá rád/a.

Za šikanování se ale nepovažuje, když se dva zhruba stejně silní žáci hádají nebo perou.

66. Jak často jsi byl/a ve škole v tomto smyslu šikanován/a během posledních měsíců?

- (1) nebyl/a jsem ve škole šikanován/a v posledních měsících
(2) stalo se to jednou nebo dvakrát
(3) bylo to asi dvakrát až třikrát za měsíc
(4) asi tak jednou za týden
(5) několikrát týdně